

propter visibilibus horum inspectionem ad meditando de invisibilibus Dei : oriatur admiratio divinæ potentie in femine : quod ex sic parvo , sic arido , tantæ magnitudinis & viriditatis , & pulchritudinis creatura formetur . Ex admiratione crescat devotio : ex devotione elevatio mentis : ita ut jam ipse hortulus fiat oratorium : & creaturæ insensibiles , creatoris magnitudinem prædicent . Sed cavendum est potissimè , ne manus vestra quicquam contingere audeant , quod vanis usus possit aptari .

De horis vespertinis , & completorio .

Caput XXXIX.

SERPENS morum , omnis otiosus sermo expellatur de medio vestri . Nunquam risus , nunquam cachinnus cor vanum pronunciet . Sic sancti , sic pudici sint actus corporis cuncti : ut mentis sanctitatem exponant . Homo nempe exterior , interior index est . Sancto vos in labore , sancto vos in opere debellantes diabolum , vespertina hora reperiat : qua in Ecclesia sanctis Deus laudetur officii .

Si festivitatis celebritas : si nimia debilitas communem cœnulam brevemque refocillationem corporis potius quam ad delectationem paratam indulerit : vespertina laudes Deo tempestivius persolvantur quam cæteris jejuniorum diebus : ut nec etiam debita laudes in ultima hora diei , vel omitantur , vel in aliquo detruncetur ob cœnam . Post peractam cœnam , vel si omittere post aliquam horulam , juxta exigentiam temporis ad Ecclesiam sorores campanella vocet : ubi vel de sanctorum gestis vel de aliis mirabilibus Dei lectio devota dicatur : Cui succedat completorii laudes : ut ex his roborata mentes divino pabulo , nocturnis phantasiis occultisque fallaciis diaboli occurrere non formident , nec timeant dimicare : & sic à divinis obsequiis exortus dies , divinis finiat in laudibus .

Post completorium vero nihil aliud quam silentium sentiantur : ut sorores quietæ semotæ totaliter corporeis sensibus , quæ in præterito tempore divinis audierunt lectionibus , ruminant mente , & retringant in corde . Hæc meditans unaquæque suam cellulam adeat : benedictione matris suscepta , & religionis habitum gestans , ut si natura exegerit se in intratu ad quiescendum componat . Si vero dormientem demon insequi cœperit quam vigilantem metuerat : si illusiones immiserit , si turpia cogitata opponerit : mox ut Dei sponsa persenserit exurgat : cedatque ignavia & sopori , velox excubitus . Inde protinus horrendum & tremendum diabolo signum crucis opponat , sponsi dilecti invocet auxilium : & sponsus zelotypus qui nimio zelo sponsam custodit , exurgat protinus in auxilium sponsæ suæ . Scuto circumdabit eam , ne jam timeat à timore nocturno . Et cadent statim à latere ejus mille , & decem millia à dextris ejus : nec appropinquabunt ad eam . Postremò angelis suis mandabit ut custodiant eam in omnibus viis ejus , ne fortè offendat ad lapidem pedem suum .

De caritate servanda erga infirmas sorores .

Caput XL.

BALNEARUM molliciem , caro sponsæ Dei non suscipiat . Harum usus castis corporibus non competit . Satis nos ipsi experti quotidie quantum in membris nostris libidinis ignis exurat sentimus , etiam si ignis fomenta auferantur pro posse . Nimis est demens & fatuus , qui materiam preparans igni ad incendium , non vult ut ardeat . Ita decent miserimas mulierculas : cum periclitantur naufragio partus . Tamen si extrema necessitas infirmanti consulerit : servato omni pudicitie honore , cum omni modestia fiat . Aliàs in servis Dei talia cogitare sit nefas . Summopere fervetur in vobis : ut erga infirmantes sorores , cum omni sollicitudine , omnis exhibeatur cura hospitalitatis , & præbeantur integræ & totius pietatis obsequia . Si periculum exegerit : medicum sobrium & pudicum , & omni suspitione carentem , protinus consulat : & quæ mandaverit sanitati congrua , omni domus necessitate postposita , benignè fiant . Si verò defunt necessaria : vendantur quæ monasterii sunt : ne temporale aliquod misericordiarum impediatur opera .

Nulla lex esse , vel potus aut stratus astringat infirmam vel debilem . Tamen sollicitè cavendum est ne ingluvies gula solitatis sub infirmitatis velamine , sua commoda quærat : & ne infirmitas sub specie sanctitatis , corpus abstinentis conterat ultra vires : ne corpus duplici fractum stimulo , apud iustum iudicem deficiens , impium criminetur cœnobium & homicidam . Deputentur custodes infirmantibus discretæ & sanctæ sorores : quæ sollicitè præcaveant pericula , quæ imminere possunt infirmis : ne quid aliquoties contingat adversi . Onera quæso non aggravent servitrices . Semper Christum cogitent in infirma sorore latentem : semper se cogitent posse in futurum talibus indigere . Semper lex illa naturæ astricte teneatur sinu mentis , hominem debere aliis id exhibere , quod ab ipsis ipse deposceret . Non inficiat quæso hospitalitatis opera murmur , sed quod fieri debet , cum omni mansuetudine fiat , juxta Apostolum dicentem : Hospitalitatem sectantes , invicem in charitate sine murmuratione .

De auctoritate Episcopi & præpositi , circa observationes ordinis .

Caput XLI.

ECCE vobis , mea domina Eustochium & cæteræ dilectissimæ Filie Christi , Apostolicam vitam rudi & crasso stylo his chartulis scriptam , senex pater & propinquus jam morti , utpote centenarius in ætate , devoto affectu transmissit . Hoc speculum æternam , per hoc ænigmatè in præsentia vita , felicitatis viam unaquæque filiarum , assidua meditatione cernat . Non cautes grossities corticis , medullam requirendi contemptam . Non imperitias & rusticanas sermo , fastidium generet . Talia decent poeticas fabulas . Non est opus pietatis & totius veritatis legi rhetorum pompis . Hæc omnia juvenum interfunt . Ex hac singulis diebus velut ex delectabili ferculo , singulum vobis sumite bolum . Hunc non transglutendo : sed magna morositate masticando , hinc inde transferte per ora , ut sentire valeatis dulcedinem . Fateor enim vobis quod ex his quæ scribuntur si sedula sit meditatio , exurgat vobis talia , qualia lingua humana non novit , quamquam & hoc imperfectum sit opus . Nulla enim tam sancta , tam iusta , & diu provisæ est constitutio : quæ in futurum , plurimos non patiatur defectus : quæ aliquando correctione non egeat . Propterea si quid in hac norma Apostolicæ vitæ & religionis , dispensatione , correctione , vel immutatione indiget : Episcopo vestro , aut præposito vestro presbytero sancto committo , ut secundum plenitudinem Spiritus sancti dispense , mutet & corrigat . Sic itaque carissimæ filie , sanctos vivite dies : Sic Christo nuptiali fœdere copulata , ut non vacua lampade paratas vos semper media in nocte cum venerit sponsus vocaturus ad nuptias inveniat : nequam vobis per exteriora quærentibus oleum : ne tanquam fatuis ex tarditate , thalami negetur introitus . Senectutem vestri devoti Hieronymi , sanctis vestris juvate orationibus .

CENSURA EPISTOLÆ SEQUENTIS .

Abundè satis arbitror admonere tantum hoc opus ejusdem artificis esse , cujus id quod proxime præcessit .

CHROMATIUS ET HELIODORUS
Episcopi Hieronymi .

DILECTISSIMO fratri Hieronymo presbytero , Chromatius & Heliodorus Episcopi salutem in Domino . Ortum Mariæ reginæ virginis , simul & nativitatem atque infantiam Domini nostri Jesu Christi in apocryphis invenimus libris : in quibus multa contraria nostræ fidei considerantes scripta , recusanda credimus universa : ne per occasionem Christi , lætitiarum Antichristo traderemus . Ista igitur nobis considerantibus , extiterunt viri Dei , Armenius & Virinus , qui dicerent sanctitatem tuam beatissimi Matthæi Evangeliste manu scriptum volumen Hebraicum invenisse , in quo & virginis matris & salvatoris infantia esset scripta : & idcirco tuam charitatem per ipsum Dominum nostrum Jesum Christum expetimus : quatenus & illud ex Hebræo Latinis verbis tradas : non tantum ad percipiendum quæ sunt Christi

signia , quantum ad hæreticorum astutiam excludendam : qui ut doctrinam malam instituerent , bonam Christi nativitatem , suo mendacio miscuerunt : ut post dulcedinem vitæ , mortis amaritudinem occultarent . Et erit ergo purissimæ pietatis , vel ut rogantes fratres exaudias , vel Episcopos exigentes charitatis debitum , quod idoneum credideris recipere facias . Vale in Domino , & ora pro nobis .

HIERONYMUS CHROMATIO
& Heliodoro Episcopis .

DOMINIS sanctis & beatissimis , Chromatio & Heliodoro Episcopis , Hieronymus exiguus Christi servus in Domino salutem . Qui terram auri consciam fodit , non illico arripit quicquid fossa profuderit lacerata , sed priusquam fulgens pondus vibrantis jactus ferri suspendat , interim verendis suspendendisque celsitibus immoratur , & specialiter qui nondum lucris augetur . Arduum opus injungitur , cum hoc fuerit mihi à vestra beatitudine imperatum , quod nec ipse sanctus Matthæus Apostolus & Evangelista voluit in aperto conscribi . Si enim hoc secretum non esset , Evangelio utique ipsius quod edidit addidisset : sed fecit hunc libellum Hebraicis literis obfignatum : quem usque adeo edidit , ut & manu ipsius liber scriptus Hebraicis literis à viris religiosissimis habeatur , qui etiam à suis prioribus per successus temporum susceperunt . Hunc autem ipsum librum , nunquam alicui transferendum tradiderunt : textum ejus aliter atque aliter narraverunt .

Sed factum est ut à Manichæi discipulo nomine Seleuco : qui etiam Apostolorum gesta falso sermone conscripsit : hic liber editus , non edificationi , sed destructioni materiam exhibuerit : & quod talis probaretur in synodo cui merito aures Ecclesie non paterent . Cesset nunc oblatrantium morsus : non istum libellum canonicis nos superaddimus scripturis : sed ad detegendum hæreticos fallaciam , Apostoli atque Evangeliste scripta transferimus : in quo opere non tam piis iustitibus Episcopis obtemperamus , quam impiis hæreticis obviamus . Amor igitur est Christi cui satisfacimus , credentes quod nos suis orationibus adjuvent : qui ad salvatoris nostri infantiam sanctam per nostram potuerint obedientiam pervenire .

DE NATIVITATE SANCTÆ
Mariæ .

PETITIS à me ut vobis rescribam , quid mihi de quodam libello videatur , qui de nativitate sanctæ Mariæ à nonnullis habetur . Et ideo scire vos volo multa in eo falsa inveniri . Quidam namque Seleucus , qui passiones Apostolorum conscripsit , hunc libellum composuit . Sed sicut de virtutibus eorum & miraculis per eos factis vera dixit : de doctrina vero eorum plura mentitus est : ita & hic multa non vera de corde suo confinxit . Proinde ut in Hebræo habetur : verbum ex verbo transferre curabo . Si quidem sanctum Evangelistam Matthæum eundem libellum liquet composuisse : & in capite Evangelii sui , Hebraicis literis obfignatum opposuisse : quod an verum sit , auctori præfationis & fidei scriptoris committo . Ipse enim ut hæc dubia esse pronuncio : ita liquido falsa non affirmo .

Illud autem liberè dico , quod fidelium neminem negaturum puto , sive hæc vera sint sive ab aliquo conficta , sacrosanctæ sanctæ Mariæ magna miracula præcessisse , maxima consecuta fuisse : & idcirco salva fide ab his qui Deum ista facere posse credunt , sine periculo animæ suæ credi & legi posse . Denique in quantum recordari possum , sensum non verba scriptoris sequens , & nunc eadem sententia non eisdem vestigiis incedens : nec quibusdam diverticulis ad eandem viam recurrentis : sic narrationis styllum tentabo : & non alia dicam quam quæ aut scripta sunt ibi , aut consequenter scribi poterunt .

Igitur beata & gloriosa semper virgo Maria de stirpe regia & familia David oriunda : in civitate Nazareth nata , Hierosolymis in templo Domini nutrita fuit . Pater ejus Joachim : Mater vero Anna dicebatur . Domus paterna est ex Galilæa & civitate Nazareth . Maternum autem genus ex Bethleem erat . Vita eorum simplex & recta apud Dominum , apud homines irreprehensibilis erat & pia . Nam omnem substantiam suam trifariam diviserunt . Unam partem templo &

templi servitoribus impendebant : aliam peregrinis & pauperibus erogabant : tertiam suæ familiæ usibus & sibi reservabant . Ita isti Deo chari , hominibus pii : per annos circiter viginti , castum domi conjugium sine liberorum procreatione exercebant . Voverunt tamen si fortè Deus donaret eis sobolem : eam se Domini servitio mancipaturos : cujus rei gratia & Templum Domini singulis per annum festis frequentare solebant . Factum est autem ut encæriorum festivitas appropinquaret : unde cum nonnullis contribulibus suis Hierosolymam & Joachim ascendit .

Ea verò tempestate Isachar ibi pontifex erat . Cumque inter cæteros concives suos etiam Joachim cum oblatione sua videret , despexit eum , & munera ejus sprevit : interrogans cur inter fœcundos , infœcundus ipse stare præsumeret : dicens , munera nequaquam Deo digna posse videri : quem ipse prole indignum judicasset , scriptura dicente : maledictum omnem esse , qui non genuisset masculum in Israël . Dicebat ergo prius cum ab hac maledictione , sobolis generatione solvendum , & sic demum in conspectu Domini cum oblationibus esse venturum . Cujus opprobrii obiectu , pudore magno suffusus Joachim , ad pastores qui cum pecudibus erant , in pascuis suis secessit . Neque enim domum repetere voluit : ne fortè à contribulibus suis , qui simul aderant , & hoc à sacerdote audierant , eodem opprobrii elogio notaretur .

Verum cum ibi aliquandiu esset : quædam die cum esset solus , angelus Domini ei cum immenso lumine altit . Qui cū ad ejus visionem turbaretur : angelus qui ei apparuerat , timorem ejus compescuit , dicens : Noli timere Joachim , neque in visione mea turberis . Ego enim sum Angelus Domini , missus ab ipso ad te , ut annunciem tibi preces tuas esse exauditas , & eleemosynas tuas ascendisse in conspectum ejus . Videns quippe vidit pudorem tuum , & audivit sterilitatis opprobrium non rectè tibi obiectum . Peccati namque non naturæ ultor est Deus : & ideo cum alicujus uterum claudit , ad hoc facit , ut mirabilius denuò aperiat : & non libidinis esse quod nascitur , sed divini muneris cognoscatur .

Prima enim gentis vestræ Sara mater , nonne usque ad octogessimum annum infœcunda fuit ? & tamen in ultima senectutis ætate genuit Isaac , cui repromissa erat benedictio omnium gentium . Rachel quoque tantum Domino grata , tantumque à sancto Jacob adamata : diu sterilis fuit : & tamen Joseph genuit , non solum dominum Ægypti , sed plurimarum gentium fame periturarum liberatorem . Quis in dicitibus vel fortior Samlone , vel sanctior Samuele ? Et tamen hi ambo steriles matres habuere . Si ergo ratio verbis meis tibi non persuadet credere dilatos diu conceptus & steriles partus mirabiliores esse solere . Proinde Anna uxor tua pariet tibi filiam : & vocabis nomen ejus Mariam : hæc erit , ut novistis , ab infantia sua Domino consecrata : & Spiritu sancto replebitur adhuc ex utero matris . Omne immundum neque manducabit neque bibet : neque inter populares fornicetur turbas , sed in Templo Domini conversatio ejus erit : ne quid de ea sinistra vel suspicari saltem possit vel dici .

Itaque ætate procedente , sicut ipsa mirabiliter ex sterili nascetur : ita incomparabiliter virgo generabit altissimi filium , qui Jesus vocatur : secundum nominis etymologiam Salvator omnium gentium erit . Et hoc tibi eorum quæ annuncio signum erit : Cum perveneris ad auream , in Hierosolymis , portam : habebis ibi obviam Annam uxorem tuam , quæ de tuæ regressionis tardatione modo sollicita : tunc in aspectu tuo gaudebit . His dictis angelus discessit ab eo .

Deinde apparuit Annæ uxori ejus dicens : Ne timeas Anna , neque phantasma putes esse quod vides . Ego enim sum angelus ille , qui preces & eleemosynas vestras obtuli in conspectu Dei : & nunc missus sum ad vos , ut annunciem vobis nascituram filiam : quæ Maria vocata , super omnes mulieres erit benedicta . Hæc à nativitate sua , statim Domini gratia plena , tribus ablactationis suæ annis in domo paterna permanebit . Postea servitio Domini mancipata , à templo usque ad intelligibiles annos non discedet . Ibi denique jejuniis & orationibus nocte ac die Deo fervens , ab omni immundo se abstinebit . Virum nunquam cognoscat : sed sola sine exemplo , sine macula , sine corruptione , sine vitii commixtione , virgo filium , ancilla Dominum , & gratia & nomine & opere , salvatorem mundi generabit . Itaque surge , ascende Jerusalem : & cum perveneris ad portam , quæ aurea , pro eo

quod deaurata est, vocatur: ibi pro signo, virum tuum, pro cuius incolunitatis statu sollicita es, obvium habebis. Cum hæc igitur ita eveniret, scito quod quæ annuncio, sine dubio complenda erunt.

Igitur juxta angeli præceptum: uterque de loco in quo erant promoventes, ascenderunt Jerusalem: & cum ad locum pervenissent, angelico vaticinio designatum, ibi sibi invicem obviaverunt. Tunc de mutua sua visione lati: & promissa proli certitudine securi, debitas Domino humilium exaltatori, gratias egerunt. Itaque adorato Domino domum regressi, divinum promissum certi & hilares expectabant. Conceptit ergo Anna, & peperit filiam: & juxta mandatam angelicum, parentes vocabant nomen ejus Mariam. Cumque trimum annorum circulus volveretur, & ablationis tempus completum esset: ad templum Domini virginem cum oblationibus adduxerunt.

Erant autem circa templum, juxta quindecim graduum psalmos, quindecim ascensionis gradus. Nam quia templum erat in monte constitutum altare holocausti quod forinsecus erat, adiri, nisi gradibus non valebat. In horum itaque uno, beatam virginem Mariam parvulam parentes constituerunt. Cumque ipsi vestimenta quæ in itinere habuerant exuerent, & cultioribus ex more vestibus se & mandioribus induerent: virgo Domini cunctos figillatim gradus, sine ducentis & levantis manu ita ascendit, ut perfectæ ætatis in hac duntaxat causa nihil deesse putares. Jam quippe Dominus in virginis suæ infantia, magnum quid operabatur: & quanta futura esset, hujus miraculi indicio præmonstrabat.

Igitur sacrificio, secundum consuetudinem legis celebrato, & voto suo perfecto: virginem intra septa templi, cum aliis virginibus ibidem educandam dimiserunt: ipsi vero, domum regressi sunt. Virgo autem Domini, cum ætatis processu & virtutibus proficiebat: & juxta Psalmistam, pater & mater dereliquerant eam: Dominus autem assumpsit eam. Quotidie namque ab angelis frequentabatur: quotidie divina visione fruebatur: quæ eam à malis omnibus custodiebat, & bonis omnibus redundare faciebat. Itaque ad quartum decimum annum usque pervenit, ut non solum nihil de ea mali reprehensione dignum cõfingere possent: sed & boni omnes qui eam noverant, vitam & conversationem ejus, admiratione dignam judicarent.

Tunc pontifex publicè denunciabat, ut virgines quæ in templo constituebantur, & hoc ætatis tempus impleverunt, domum revertentur: & nuptiis secundum morem gentis, & ætatis maturitatem, operam darent. Cui mandato cum cætera prone paruisset: sola virgo Domini Maria hoc se facere non posse, respondit dicens: Se quidem & parentes suos Domini servitio mancipasse: & insuper se ipsam Domino virginitatem vovisse: quam nunquam viro aliquo commixtionis more cognito, violare vellet. Pontifex vero in angustia confusus animi, cum neque contra scripturam, quæ dicit: Vovete & reddite, votum infringendum putaret: neque morem genti inlucetum introducere auderet, præcepit ut ad festivitatem quæ imminabat, omnes ex Jerusalem & vicinis locis primores adessent: quorum consilio scire posset, quid de tam dubia re faciendum esset.

Quod cum fieret, omnibus in commune placuit Dominum super hac re esse consulendum. Et cunctis quidem orationi incumbentibus, pontifex ad consulendum Deum, ex more accessit. Nec mora cunctis audientibus, de oraculo & de propitiatori loco, vox facta est secundum Isaiæ vaticinium, requirendum esse cui virgo illa commendari & desponsari deberet. Liquebat enim Isaiam dicere: Egredietur virga de radice Jesse, & flos de radice ejus ascendet: & requiescet super eum Spiritus Domini: spiritus sapientiæ & intellectus: spiritus consilii & fortitudinis: spiritus scientiæ & pietatis: & replebit eum spiritus timoris Domini. Secundum hanc ergo prophetiam, cunctos de domo & familia David, nuptui habiles, non conjugatos, virgas suas allaturos ad altare prædixit: & cujuscumque post allationem virgula florem germinasset: & in ejus cacumine Spiritus Domini in specie columbæ confedisset: ipsum esse cui virgo commendari & desponsari deberet.

Erant autem inter cæteros Joseph, homo de domo & familia David grandævus: cunctis vero virgas suas juxta ordinem deferentibus, solus ipse suam subtraxit. Unde cum nihil divinæ voci consonum apparuisset: pontifex iterato Deum

consulendum putavit. Qui respondit solum illum ex his qui designati erant, virginem suam non attulisse, qui virginem desponsare deberet. Proditus est itaque Joseph. Cum enim virginem suam attulisset: & in cacumine ejus, columba de cælo veniens confedisset: liquido omnibus patuit ei virginem desponsandam fore. Igitur nuptiarum jure de more celebrato, ipse quidem in Bethleem recedit civitatem, domum suam dispositorus, & nuptiis necessaria procuraturus. Virgo autem Domini Maria, cum aliis septem virginibus coævis & collatæneis, quas à sacerdote acceperat, ad domum parentum suorum in Galilæam reversa est.

His vero diebus, primo scilicet adventus sui in Galilæam tempore, missus est ad eam angelus Gabriël à Deo: qui ei conceptum dominicum narraret, & conceptionis, vel modum vel ordinem exponeret. Denique ingressus ad eam cubiculum quidem ubi manebat, ingenti lumine perfudit: ipsam vero gratantissimè salutans, dixit: Ave Maria virgo Domini gratissima: virgo gratia plena, Dominus tecum: benedicta tu præ omnibus mulieribus: benedicta præ omnibus hæcenus natis hominibus. Virgo autem quæ jam angelicos bene noverat vultus, & lumen cæleste inlucetum non habebat: neque angelica visione territa, neque luminis magnitudine stupefacta: sed in solo ejus sermone turbata est: & cogitare cœpit qualis ista salutatio, tam insolita esse posset, quidve portenderet, vel quem finem esset habitura. Huic cogitationi, angelus divinitus inspiratus occurrens: Ne timeas, inquit, Maria, quasi aliquid contrarium tue castitati hac salutatione prætexam. Invenisti enim gratiam apud Dominum: quia castitatem elegisti. Ideoque virgo sine peccato concipies & paries filium. Hic erit magnus, qui dominabitur à mari usque ad mare: & à flumine usque ad terminos orbis terræ. Et filius altissimi vocabitur: quia qui in terris nascitur humilis, in cælo regnat sublimis. Et dabit illi Dominus Deus sedem David patris ejus, & regnabit in domo Jacob in æternum, & regni ejus non erit finis. Ipse quippe rex regum & Dominus dominantium est: & thronus ejus in sæculum sæculi.

His angeli verbis, virgo non incredula, sed modum scire volens, respondit: Quomodo istud fieri potest? Nam cum ipsa virum juxta vobum meum nunquam cognosco: quomodo sine virilis seminis incremento parere possum? Ad hoc angelus: Ne existimes, inquit, Maria quod humano more concipias. Nam sine virili commixtione, virgo concipies, virgo paries, virgo nutries. Spiritus enim sanctus superveniet in te, & virtus altissimi obumbrabit tibi, contra omnes ardores libidinis. Ideoque quod nascetur ex te, solum erit sanctum: quia solum sine peccato conceptum, & natum, vocabitur Filius Dei. Tunc Maria manibus expansis, & oculis ad cælum levatis, dixit: Ecce ancilla Domini, neque enim dominæ nomine digna sum, fiat mihi secundum verbum tuum. Longum fortè & quibusdam tædiosum erit, si cuncta huic opusculo inferere voluerimus: quæ nativitate dominicam vel præcessisse vel subsecuta fuisse legimus. Unde his omisiss, quæ in Evangelio plenius scripta sunt, ad ea quæ minus habentur, narranda accedamus. Joseph igitur à Judea in Galilæam veniens, desponsatam sibi virginem, uxorem ducere intendebat: jam namque tres fluxerant menses, & quartus instabat, ex eo tempore quo sibi desponsata fuerat. Interea paulatim utero puerperæ intumescente, puerperam se manifestare cœpit: neque hoc latere potuit Joseph. Nam sponsi more liberius ad virginem introiens, & familiaris cum ea loquens, gravidam esse deprehendit.

Æstare itaque animo & fluctuare cœpit: quia ignorabat quid sibi potissimum esset faciendum. Neque enim eam traducere voluit, quia justus erat. Neque fornicationis suspicione infamare, quia pius. Itaque cogitabat clam dissolvere conjugium: & occultè dimittere eam. Hæc autem eo cogitante, ecce angelus Domini ei apparuit in somnis, dicens: Joseph fili David noli timere: hoc est, ne velis fornicationis suspicionem in virgine habere, vel aliquid finistrum cogitare, neque timeas eam in uxorem ducere. Quod enim in ea natum est, & nunc animum tuum angit: non hominis, sed Spiritus sancti est opus. Pariet enim omnium virgo sola Dei filium, & vocabis nomen ejus Jesum, id est salvatorem: ipse enim salvum faciet populum suum à peccatis eorum. Igitur Joseph secundum angeli præceptum virginem uxorem duxit: nec tamen cognovit eam, sed castè procurans custodivit. Jamque nonus à conceptione instabat mensis,

mensis, cum Joseph uxore, cum aliis quæ necessaria erant assumpta, Bethleem civitatem unde ipse erat, tetendit. Factum est autem cum essent ibi, impleri sunt dies ut pareret: & peperit filium primogenitum, sicut sancti Evangelistæ docuerunt, Dominum nostrum Jesum Christum: qui cum Patre & Filio & Spiritu sancto vivit & regnat Deus per omnia sæcula sæculorum.

CENSURA EPISTOLÆ SEQUENTIS.

Eadem sciendia, eadem eruditio, idem sermonis lepos. Illud ridiculum, hominem ne tantulum quidem potuisse dictionis figuram variare. Omni, quod aiunt, pedi eundem inducit calcem. Apud hunc artificem eodem utuntur charactere omnes, Hieronymus, Augustinus, Cyrillus, Eusebius, & Ambrosius: apud hunc opinor balbutiret ipse Tullius. Illud breviter admonere piùm lectorem, nihil esse, in quo bonarum horarum ullam partem collocet: nec eget divus Hieronymus hujusmodi fucis, nec dignatur à tam infuso pingi artifice.

EUSEBIUS DE MORTE

Hieronymi ad Damascum.

PATRI Reverendissimo Damaso Portuensi Episcopo: & Christianissimo Theodosio Romanorum senatori. Eusebius olim Hieronymi sanctissimi discipulus, nunc vero eodem orbatus lumine, piùm dolore & suavissimum gaudium, Multifariam multisque modis olim Deus locutus est omnibus, nobis per suum dilectissimum filium sanctum Hieronymum, & Scripturis sanctis in virtutibus & prodigiis multis: quæ per illum fecit ipse Dominus in medio nostri, sicut vos scitis, de quo & testes sumus, qui cum vidimus, & oculis nostris ejus sanctitatem perspeximus: & manus nostræ contrectaverunt de verbo ejus scientiæ & doctrinæ, quibus vita manifestata est.

Quod ergo vidimus & audivimus, annunciamus vobis. Eramus enim tanquam oves errantes, erroneis & superstitionis fabulis: non audientes sanam doctrinam: sed coacervantes nobis pseudoprophetas: qui surgentes in populo magister mendaces, introducebant sceleris variae perditionis, donec ite illucesceret dies, qui tanquam sol resurgens, quinquaginta annis & sex mensibus, multis laboribus & ærumnis, in lectionibus & vigiliis: ut nobis frangeret panem doctrinæ defudans, tenebras errorum profugans, & cunctos à perditione liberans, effulsit in Templo Dei; incipientisque ab Oriente usque ad Occidentem, auferens bella hæreticorum, eorumque arcum conterens: arma & scuta eorum combussit igni. Quoniam in ipso Deus posuit prodigia super terram, ut nomen suum manifestum fieret in nationibus.

Deinde pertransiens usque ad fines terræ, sanando oppressos ab hæreticorum jaculis, illuminando mentes hominum, scripturarum ænigmata referendo, solvendo nodos, obscura dilucidando, dubia exponendo, confutando & corrigendo falsitates, & verissima ex linguis quamplurimis adunando, ut nobis notas faceret vias vite, & nos adimpleret gaudio, lætitiæ & exultatione: Templum Domini corroboravit, & ejus aditum instar lucernæ non sub modio, sed supra candlebrum in Domini aula posita, dominico irriguo rore plenissimè fecundata, posteris omnibus suorum verborum præ cæteris elegantia singulari, excellentius omnibus aliis patefecit: ut irent in civitatem habitationis, & locum gloriæ invenirent: & ne fierent velut priores eorum genus peramarum, quos direxit & liberavit ab errorum perditione.

Cum enim sim sicut stipula ante faciem venti, & sicut lutum platearum balbutiens, loqui nesciens, nec verba plenè formare valens: quid impertiar vobis charissimi patres & Domini suæ laudis? Nempe juxta illud Apostoli: Si linguis hominum loquerer & angelorum, suum laudandi genus necdum attingerem. Idcirco non in arcu meo sperabo: nec gladius meus salvabit me: sed Dominus erit illuminatio mea. Qui docuit & docebit manum meam ad scribendum, & dirigit linguam meam ad loquendum, ut quondam afina Baalam. Quoniam ipse est regnum & imperium, & dominatur à mari usque ad mare: & à flumine usque ad terminos orbis terrarum: In cuius cuncta sunt posita ditione: coram

Tom. V.

quo procident reges: nec est qui suæ possit resistere voluntari. Quoniam omnia quæcumque voluit, fecit, in cælo, in terra, mari, & in abyssi. Et sic lingua mea tanti viri laudem medietabitur: & nomen suum annuntiabit universis.

Hic verè fuit ille Israëlita, in quo dolus non fuit: electus secundum cor Domini, ad loquendum omnia quæ sibi mandaverat Dominus, universis gentibus, & regnis, & doctor datus in gentibus: ut sentes evelleret, destrueret, disperderet, & dissiparet: & sapientiam veram seminaret, edificaret, atque plantaret. Hic est fratrum amator: hic est qui populo Christiano tot librorum volumina ex linguis Hebraica & Græca in Latinam, non parvo pondere transtulit. Ecclesiæ officium primitus ordinavit: & totius sacre Scripturæ aspera fecit plana. Certè in hujus lumine videmus lumen: & pane suæ salutiferæ doctrinæ pasti, ambulamus usque ad montem Dei Oreb. Hic est flumen aquæ vivæ splendidum tanquam crystallus, procedens de sede Dei in medio Ecclesiæ. Et ex utraque parte ejus lignum vitæ, afferens fructus tempore suo: cujus folia ligni, sunt ad gentium sanctitatem. Vir iste in populo suo mitissimus apparuit, & Deo dilectus & hominibus, orat nunc pro Ecclesiæ sancta. Vas verè admirabile, omni ornatum lapide pretioso, opus excelsum.

Verumtamen de hoc quid plura dicam? cujus enarrant cæli gloriam, & opera scripturarum manuum ejus annunciat firmamentum? Nec sint loquelæ neque sermones, cujus non audiantur doctrinæ verba: cum in omnem terram exiit sonus ejus.

O ineffabilis misericordia salvatoris: quæ tibi gratiarum cumulos in Hieronymo adunasti: ut ad ea quæ solus possidet, pendè nulli hominum nisi particulariter fas sit aspirare. Hic certè dux nostræ fidei ad se currentes in cæli contrahit arcem. Hunc præ cæteris potioribus ornatum insignis dignitatum, in cantilenis & proverbis, operationibus & interpretationibus miratæ sunt gentes. Cujus nota facta est in populis virtus: quia impletus est quasi flumine sapientia. Sed ut vera dicam, juxta illud reginæ Saba: Major est enim sapientia & opera sua, quam rumor quem audistis. Quam certè bonus est iste his qui recto sunt corde: quoniam malitiam semper odit. Fecit enim mirabilia in terra nostra. Sub umbra illius sedimus: & fructus illius dulcis gutturi nostro. Quanta autem de eo audivimus & cognovimus: quomodo annuntiabimus?

Atque ego qui sum ut narrem laudem ejus, & virtutes ejus, & mirabilia quæ fecit? Sed quoniam non sum eloquens ab heri nudius tertius, ut breviter dicam, si vultis accipere. Joannes Baptista ipse est, uterque virgo: uterque Eremita. De Joanne dicitur: Erat Joannes vestitus pilis camelorum in deserto. De se idem Hieronymus dicit: Horrebant sacco membra deformia, & squalida cutis, situm Æthiopiæ carnis obdlexerat. De Joanne iterum: Locustas & mel sylvestre edebat. De se iterum Hieronymus dicit: De cibis & potu taceo: cum etiam languentes monachi aqua frigida utantur, & coctum aliquid accepisse luxuria sit. Quid plura? Ille propter justitiam martyr: iste verò etiam ejus spiritum materiale ferrum non abstulit, tamen martyrii præmii non est expertus. Duplex namque martyrium est. Unum, succumbere gladiis impiorum. Alterum, in infirmitatibus & adversitatibus in animo patientiam custodire.

Certè hic est verè martyr, qui propter justitiam, & mansuetudinem, & salutiferam doctrinam suam verba, in hujus mundi lachrymarum salo, certamen forte à malorum cætu viriliter supportavit, sciens quoniam omnium fortior est sapientia. Nec imple gessit in conspectu Dei: sed in omnibus tribulationibus suis, invocans Dominum, non peccavit labiis suis: nec stultum aliquid contra Deum locutus est. Taceam namque quot tribulationes, labores, afflictiones, cruciatus, agones, flagella, fames, sitim, amaritudines, tempestates, tentationes, abstinentias, vigiliis, peregrinationes, carnis macerationes, nuditates, jejunia, ærumnas: & non solum hæc, sed graviora & innumerabilia propter Jesu Christi nomen, in suo gloriosissimo perpessus est corpore, ut idem loquatur.

Stabat in eremo constitutus, & in illa vasta solitudine, quæ exulta solis ardoribus, monachis horridum præstat habitaculum: cogitans me Romanis potiri deliciis, quotidie gemitus, quotidie lachrymæ. Et si quando me somnus imminens opprellisset repugnantem: nuda humo vix ossa hæ-

F f